

İNSANIN YÜZLERİ

Sadık Acar

“Kendisine doğrudan verilen her şeyde, kendisine dışsal olarak kalan şeyde, insan, kendisini üretme ve kendisini tanıma içtepisine sahiptir. O, bu amaca, dışsal şeyleri dönüştürmek suretiyle ulaşır. Bu şeyler üzerine kendi iç varlığının damgasını basar ve şimdi yine onlarda kendi karakteristiklerini bulur.”

HEGEL

İnsan bir yüzüyle kendini çoğaltmaya yazgılıdır. Bunun ispatı ise tarihin kendisidir. Bu, biyolojik düzeyde olduğu kadar, psişik ve tinsel olarak da böyledir. Kendini kendisi için kendi önüne koyma edimi, başlangıçta insanın gündelik hayatının devamı ve “türün” korunumu için zorunlu bir fenomen olarak gözlenir. İnsanın bu yazgısı, onun doğa karşısındaki konumunda, doğayı “kendinde doğa” olmaktan “kendi için doğa” olmaklığa zorlar. Bu sebeple en primitif düzeyde üretilen bir taş balta, insanın kendini çoğaltması, doğa karşısında girdiği mücadelede kendini kendi önüne koyma çabasıdır. İnsan elbette bir taş baltadan ibaret değildir ve bu tikellik onun tümelliğini kati surette tüketemez. Fakat bu bir sembolik durum olarak alınırsa onun kendi bütünselliğini sağlamasında bunun son derece önemli bir durak olduğu bilinir. Bu aynı zamanda insanın tinselliğini doğaya ilk kabul ettirişinin de ifadesidir.

Başlangıcını insanın tinselliğinde bulan bu yeni durum, hiçbir şeyin doğa ve insan için eskisi gibi olamayacağına da bir işarettir. Artık doğa, insanın kendini resmettiği büyük bir tuval olarak görülmelidir. Doğanın yeniden üretilişi ve doğa karşısında doğaya rağmen her türlü araç ve gerecin kapsamı diyebileceğimiz ikinci bir doğa olarak teşekkül eden kültürün inşasında, insanın kendi bireyselliğini henüz kendi bilincine tam da olması gerektiği gibi taşıyamamasından dolayı, bu inşada, ifadenin, dışavurumun eksikliği de zorunlu olarak karşımıza çıkar. Bu sürecin tamamında örtük de olsa bir amaç olarak duran bilincin kendi tamlığına dönük özlemi, ifadenin, dışavurumun çeşitlenmesini sağlar ve bir ürün olarak tarihi inşa eder. Eğer insan başlangıçta tam ve eksiksiz olsaydı, tarih denen her ne ise bugün o olmazdı.

İnsan doğayla girdiği mücadelede, kendi kuvvetlerini (melekelerini), doğa kuvvetleri (melekler) karşısında bedenlendirir. Yani yeni işlevsellikler, çoğul bedenler üretir. Bu bir *mimesis*'tir, en yalın ifadesiyle insan el'inin (dolayısıyla beynin) alet olarak, baltada, çekiçte ve giderek başkaca şeylerde yansımasıdır. Bu onun kendini çoğaltmasıdır. Benzer şekilde bu mücadelede insan ilk mülk edinme girişimiyle beraber kendiyi doğa arasında, ötekini (bir başka ben'i) bir araç/alet mesafesine indirger. Kendiyi öteki arasında efendi ve köle ayrılığını var kılar. Fakat insanın tüm bu çabaları, en görkemlisi dâhil, onun doğa karşısında işlevsellikler üretmesinden ve kendini beden ve onun korunumu üzerinden ifade etmesinden öteye geçmez. Bu ise tinsellik bakımından önemli bir kıpı olmakla birlikte onun doyum bulması için yeterli gelmez. Bu yolla insan kendini çoğaltır, ama tam anlamıyla kendini bilemez.

İnsanın bu doymazlığı onu giderek kendi üzerine atar. İşlevsel kıldığı, diğer deyişle bedenlendirdiği kuvvetleri ona kendisi üzerine kıvrılacak öz-görü için artı zamanlar sunar. İnsanın bu refleksiyonu, işlevinden boşaltılmış ifadeleri bir ayna olarak kendi önüne serimlemesine de kapılar açar. İnsan öz'ü gereği hiçbir işe yaramaz. Yani bir şey için değildir, işlevsel değildir. O kendiyi tam doludur ve bilinç olmaklığı bakımından her şey ona iye ve onun içindedir. Bu sebeple onun kendini kendi önüne koyuşunun ifadesi katı duyusalılıkta ve işlevsellikte kalmaz. O kendini kendi cinsinden bir şeyle kendi önüne koymak ister. Bu da insandır, yani tindir. Bunun en yetkin yolu ise sanattır.

İnsanın her eylemine az da olsa ona eşlik eden güzellik fikri, insanın el ile, aletle kurduğu dünyasının yetinmeyerek kendi tinselliğine dönmesiyle idealine yönelir. Hegel, *"Görünüş, öz için özeldir,"* der. Bu ise sanat için saf görünüşü, görünüşün başkaca herhangi bir şey için olmamasını gerekli kılar. Sanat bu dünya ve onun duyusalılığı için bir şey konuşmaz. O yalnızca dünyaya insan için tinsel elbiseler diker.

Hegel bir medya olarak sanat'a vurgu yaparken; *"Tin, saf düşünce ile salt dışsal, duyusal ve gelip geçici olan şey arasındaki, doğa ve sonlu gerçeklik ile sonsuz kavramsal düşünme özgürlüğü arasındaki ilk uzlaştırıcı orta terim olarak, kendisinden güzel sanat eserleri yaratır,"* der. Ona göre sanat en yüksek ödevini, *"kendisini din ve felsefe ile aynı alan içerisine yerleştirdiği ve ilâhi olanı, insanlığın en derin ilgilerini ve tinin en kapsamlı hakikatlerini zihinlerimize getirmenin ve ifade etmenin yalnızca bir yolu olduğu zaman yerine getirir."*¹. Yani tin kendisini en güzel haliyle sanat aracılığıyla kendi önüne koyar.

İnsan, varoluşların yüksüz kendiliklerini, bir anlamda ideaları kendine katar. İmgeyle başlayan bu süreç giderek kavramla tamlanır. Bilimde genelleri, felsefede ilke/tümmelleri, din için ise mutlak'ı kendisiyle çarpar, yani kendisi yapar. Bu suretle, *"tin kendisine yabancılaştırılmış olan şeyi düşüncelere dönüştürür ve böylelikle kendisine geri döner."*² Tinin özlerle ilgili bu serüveni kendiyi ilgili serüvenidir. Tikelliklerin şimdi ve buradalıklarının arkasında duran bir kalıcılık arayışı onun kendinde bir zemin arayışından başka bir şey değildir. Bu tikellikler karşısında onun soyutlamalara bağlı olarak başını ilk kez kaldırışı, bir aşkınlık fikrine bağlı olarak gerçekleşir ve kendisinde bir hayret deneyimi olarak belirir. Hegel sanat'ın kaynağını tam da bu duygu üzerinden temellendirir. İnsan doğa ve doğanın yeniden üretiminden/işlevsellikten sıyrılarak yücelik karşısında durur ve bu onun ifadesine güzel olarak yansımaya başlar ve sanat ismini alır.

İnsan diğer yüzüyle de özgürlüğe yazgılıdır. Bunun ispatı da yine tarihin kendinde aranmalıdır. Onun tüm yapıp etmeleri bu özgürlüğe iyedir. İnsanın kendinin tüm çoğaltmalarının arkasında, yani bedeni yerine ikame ettiği tüm araçsallıkların arkasında bir fail olarak bu özgür kendilik durur. Tözünde bulduğu bu özgürlüğü, aslında hiçbir şey olmaklığını, kendi eylemiyle yükseltgeyerek somutlar ve ereğini, yani özgürlüğü, kendilik bilincini edinir. Kendilik bilincin her ifadesi kendine yakışır ölçüde sanatsaldır. Çünkü özgür kendilik bir başyapıttır ve o ortaya çıkmıştır bir kere...

¹ ESTETİK, G. Wilhelm Hegel Estetik, Payel yayınları, İst. 1994 sf. 8

² a.g.e. sf. 13

Kaynakça:

- Metin Bobarođlu, *Anadolu Aydınlanma Vakfı konuşmaları*
- G. Wilhelm Hegel, *Estetik*

